

ויש חולקים ואוסרים אף בזה משום הכנה [ומכל מקום מותר לבשל מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, מפני שראוי לאכול ביו"ט עצמו, ועל כן לא נאסר מדאורייתא משום הכנה] (ערמב"ן תוס' ומאירי פסחים מו, רשב"א ועוד). ויש להחמיר (ע' מג"א שיה סק"ב; פמ"ג והגר"ז ומשנ"ב שם). והרמ"א (סוס"י תקא; תקיד, ד) נקט להקל בדבר שהיה ראוי לשימוש אלא שנשתבחה בשבת. ואולם כתבו אחרונים שלכתחילה טוב וראוי להחמיר (משנ"ב ושעה"צ שם. וכן הורה בשבט הלוי (ח"י עז) לענין רחיצה בליל יו"ט במים שהוחמו בשבת מאליהם. אך לכאורה נראה שיש להקל בזה מאחר ואף בשבת ראויים היו לרחיצת ידים, ואף אם מחמירים שם משום כניסת המים לדוד, מ"מ כשיכול למנוע כניסת מים הרי הם ראויים).

ג. אף לדעת החולקים על רבה, אם סוברים כרבי יהודה לאסור מוקצה [מדרבנן], אי אפשר להזמין ביום טוב לשבת אלא צריך להזמין מיום חול (עפ"י תורי"ד).

ד. אין מועיל עירוב תבשילין אלא להכנה שבידי אדם, אבל לא בהכנה שבידי שמים כגון ביצה שנולדה (ספר המכתם). ואפילו באופן שהאיסור משום הכנה הוא מדרבנן (כן הוכיח בקהלות יעקב א, ב, והביא מהאו"ז שהעירוב מועיל רק לדבר שמוטר לעשותו היום, ולא לדבר האסור בו ביום אפילו מדרבנן).

דף ג

בענין גזירה לגזירה – ע' שבת יא.

ג. משקים שזבו מהפירות בשבת – מה דינם?

משקים שזבו מעצמם מהפירות בשבת – אסורים, גזרה שמא יסחוט. רבי יהודה אומר: אם לאוכלים (מכונסים הפירות הללו, ואין נוח לו במשקים היוצאים) – היוצא מהם מותר. ואם למשקים – אסור. רבי יוחנן החליף השיטה; רבי יהודה אוסר אף באוכלים, וחכמים מחלקים בדבר (עפרש"י). במקום אחר נחלקו אמוראים, האם מחלוקתם אמורה גם בזיתים וענבים, או באלו מודה רבי יהודה לאסור ולא נחלקו אלא בתותים ורימונים (ע' בפירוט בשבת קמג). ולהלכה, בתותים ורימונים שיש הסוחטים אותם בשביל המשקה, אם היו עומדים לאכילה – היוצא מהם מותר. ואילו בזיתים וענבים – אסור (רמב"ם כא, טו; או"ח שכ, א).

ד. א. ביצה שנולדה בשבת וביום טוב – מהי בטלטול ובכפיית כלי עליה?

ב. ביצה שנולדה ספק ביום טוב ספק בחול – מה דינה? ומה דין ביצה כשנתערבה באחרות?

ג. ביצת טריפה שנתערבה בביצים כשרות – האם בטילה ברוב? מה דינם של שאר דברים שבמנין?

א. ביצה שנולדה בשבת או ביום טוב, לדברי בית הלל האוסרים אותה באכילה – אין מטלטלים אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה, אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר. [ולדברי רבי יצחק (שבת מג).] שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, אין התר אלא אם נטל את הכלי לצורך מקומו, רק אז מותר לכפותו עליה. כן אמרו בברייתא, וכן הורה למעשה רב אדא בר אבהו.

א. ביצה שנולדה ביום טוב מתרנגולת העומדת לאכילה, יש אומרים שלרבי שמעון דלית ליה

מוקצה מותרת בטלטול אף כי אסורה באכילה משום גזרת 'משקין שזבו'. ויש אוסרים (ע' תוס'

שבת מה: רא"ש סוף מסכתנן; או"ח תקיג).

ב. אפילו נגיעה בביצה שנולדה – אסורה, שמה ינענעה בנגיעתו. וכן כשכופה את הכלי אינו מותר אלא כשאין הכלי נוגע בה כלל (עפ"י ירושלמי ה,א מובא ברא"ש; או"ח תקיג, א ד. ע"ש. וע' גם בלשון הג"א רפ"ד).

ב. ביצה שנולדה ספק ביום טוב ספק ביום חול; משמע בגמרא שלרבה שאסר משום הכנה – הרי זה ספק דאורייתא (ויש אומרים: כעין דאורייתא) ולכן אסורה. ולאמוראים שאסרו משום גזרה, לפי הסבר אחד בגמרא – מותרת, שספק דרבנן לקולא. ואולם הסיק רב אשי (ד.) שאסורה מפני שיש לה התר למחר לפיכך לא הקלו בספקה. ואפילו נתערבה באלף – כולן אסורות, שכל דבר שיש לו מתירים אפילו באלף לא בטל.

א. כתבו המפרשים [שלא כדברי הרש"ש] שזה שאסרו לרבה משום ספק בהכנה, דוקא ביו"ט הסמוך לשבת או בשבת הסמוכה ליו"ט, אבל שבת ויו"ט דעלמא כיון שאינו אלא מגזרה דרבנן, דין הספק כמו לשאר אמוראים.

ב. לרב נחמן שהעמיד בתרנגולת העשויה לגדל ביצים ומשום מוקצה [וכרבי יהודה], יש לומר שגם ספק מוקצה לחומרא, כעין דאורייתא (עפ"י תו"י, וע' מהרש"א פנ"י ורעק"א).

ובספק של מחלוקת הפוסקים, כתב הגר"ז (תצו בקו"א ה) על פי דברי הראשונים שאין מסתבר להחמיר במוקצה.

ג. יש אומרים שבמקום שיש 'רוב' שהביצה אינה מהיום ולא נקבע איסור באותו מקום, כגון שלוקח ביצה מנכרי הבא אליו ואינו הולך למקום התרנגולות שאז הוא 'קבוע' וכמחצה על מחצה דמי – הולכים אחר הרוב ומותרת. ויש חולקים (ער"ן להלן ז. יש"ש ו. וע"ע פרי מגדים תקיג על המג"א סק"ג; פתחי תשובה קב,א; חזון איש דמאי א,טו; אגרות משה יו"ד ח"ד מו; שבט הלוי ח"ז סח,כ).
ד. ביצה שנולדה בין השמשות – יש לאסרה. אולם כשיש ספק מתי נולדה, האם ביום או בין השמשות של כניסת יום טוב – נראה שמותרת, שיש לתלות שנולדה ביום כדלהלן ז (עפ"י שו"ת פרי יצחק ח"ב יח).

ה. ביצה שנולדה ביום טוב וליבנו בה מאכל, באופן שעשויה להטעים או לשנות מראה – הכל אסור. ואם אינה עשויה לטעם או למראה, אם יש ששים כנגדה – מותר [כשנתערבה בשוגג], שאין אוסרים בדבר שיש לו מתירין אלא בתערובת מין במינו, ולא מין בשאינו מינו (עפ"י שו"ת מהר"ם מרוטנברג (פראג) ק; או"ח תקיג,א).

ו. השו"ע והרמ"א (ביו"ד קב,ד) כתבו שאם לא נתערב ממשות מהביצה אלא טעמה בלבד, כגון שנתבשלה עם ביצים אחרות והכירה והוציאה – בטלה. ובמקום מניעת שמחת יום טוב יש לסמוך על זה (עפ"י משנ"ב תקיג סק"ח).

ז. יש אומרים: דוקא כשודאי נולדה ביום טוב ונתערבה – כולן אסורות, אבל ספק שנתערבה – מותרות (עפ"י רבנו תם, רו"ה ועוד). ור"י הזקן חולק. (והרשב"א בחדושיו כתב על דברי ר"י שהם עיקר. ובתשובותיו (ח"א תא) כתב שכר"ת עיקר. ובתורת הבית (ח"ב כד,ב) כתב לחוש למעשה לשיטת ר"י. וע"ש בבדק הבית להרא"ה). ונחלקו בדבר האחרונים להלכה. ובמקום הפסד יש לסמוך על המקלים (עפ"י משנה ברורה תקיג סק"ה). ואף לדעת האוסרים את הספק בתערובת, אם אחת מהתערובת נתערבה באחרות – מותר (עפ"י יו"ד קי,ח).

ג. ביצת טרפה שנתערבה באחרות; מדין תורה בטלה ברוב. ומדרבנן, לדברי ריש לקיש בשיטת רבי מאיר, הואיל ויש אנשים שמוכרים ביצים במנין – הרי זה דבר חשוב ואינו בטל. וכן היא דעת רבי יהושע לפי

רבי יהודה [ואפילו באיסור דרבנן סובר רבי יהושע שכל דבר שבמנין אינו בטל]. ואילו לרבי יוחנן בשיטת רבי מאיר – בטלה, הואיל ויש אנשים שמוכרים ביצים שלא במנין. וכל שכן לדברי חכמים ורבי עקיבא מותרת, שלדעתם כל דבר שבמנין בטל ברוב חוץ משה / שבעה דברים חשובים ביותר (וכן כל דבר חשוב כעין אלו – לפי המקום והזמן. עפ"י פוסקים).

א. יש מפרשים שרבי יהודה ורבי מאיר נחלקו [גם] להכמים שמנו ששה דברים מיוחדים, האם

הם מהדברים שנמנים לעולם או לעתים אינם במנין (ע' במאירי כאן וביבמות פא ובריטב"א שם).

ב. נחלקו הפוסקים האם הלכה כדעה אחרונה שאין מקדשים אלא שבעה דברים. וכן כל דבר חשוב

מעין אלו – כפי המקום והזמן (רמב"ם מאכלות אסורות טו; שו"ע י"ד ק, ג), או הלכה כרבי מאיר

[שהרי נחלקו אליביה רבי יוחנן וריש לקיש] וכרבי יוחנן ש'את שדרכו לימנות' אינו בטל (סמ"ג

לאו קמא, מובא בב"י. וכתב הרמ"א שכן נהגים). ודעת ספר התרומה ובעל העיטור כרבי יהודה

דליטרא קציעות, שכל דבר שיש בו מנין אינו בטל (וע' בנימוקי הכרעת ההלכה של כל אחד מהשיטות,

בחזו"א ערלה י, א).

ולגבי ביצה, לפי דעה אחרונה – אינה בטלה. ואפילו לפי הדעה האמצעית, כתבו כמה

אחרונים שאינה בטלה כי עתה היא נמכרת רק לפי מנין ולא בכגון כלי מלא ביצים (ש"ך קי

סק"ט בשם רש"ל).

ג. נראה לכאורה שבכלל 'דבר שבמנין' דברים הנמכרים ביחידות, אעפ"י שמחירם נקבע שלא לפי מנין, ובזמנו

מצוי הדבר כגון אבטיח ופירות מיוחדים שרגילים לקנותם במנין אבל מחירם קבוע לפי משקל – שכיון

שההתייחסות אל הדבר בדרך כלל היא לפי מנין, אינו בטל. וכן נראה להוכיח מהמבואר בגמרא שפומי הכלי דבר

שבמנין הם, הגם שמסתבר שאין המחיר נקבע לפי 'פי כלי' [הגם שיש לדחות ולומר שבזה גופא נחלקו רבי יהודה

ור"מ]. כן יש ללמוד ממה שכתב בתרומת הדרשן (קג) לענין גרות חנוכה שנתערבו שאעפ"י שנמכרים לפי משקל,

אך הואיל ועתה שהם של מצוה מתייחסים אליהם במנין, הרי אלו 'דבר שבמנין'.

ד. משמע בגמרא שאפילו איסור דרבנן אינו בטל כשהוא דבר שבמנין. ויש סוברים שלריש לקיש

(ביבמות פא) בטל, אך לא בכל דבר אלא בדבר שלפעמים נמכר שלא במנין, או באיסור אכילה

המותר בהנאה, או עכ"פ רק ב'תרי דרבנן' כגון תרומת פירות מלבד דגן תירוש ויצהר בזמן

הזה (עתוס' יבמות פא. ור"ש ערלה ג, ז).

ולהלכה נקטו רוב הפוסקים לאסור אף באיסור דרבנן. ויש מתירים (ע' פרי מגדים וכתתי ופלתי

י"ד ר"ס קי).

דפים ג – ד

ה. ליטרא קציעות תרומה שדרסה בעיגול ונתערבה עם קציעות חולין – מה דינה?

ליטרא קציעות תרומה שדרסה על פי כלי ואינו יודע באיזה כלי דרסה; –

רבי מאיר אומר: לרבי אליעזר מצטרפות כל הקציעות שבכלים לבטל את התרומה באחד-במאה (לפי

שתרומת קציעות דרבנן, לכך הקלו בהעלאתה להחשיב אף הקציעות התחתונות שאינה מעורבת עמהן

(רש"י; תוס' זבחים. אך י"א שתרומת תאנים דאורייתא ואעפ"י כהקל ר"א). ויריב ליטרא [מן הפומים. חו"ב] ולא יהנה

ממנה. או ימכור כל הכלי לכהן מלבד דמי הליטרא. עפ"י רמב"ם (ועוד). ולרבי יהושע אין התר אלא אם יש

שם מאה פומי-כלי אחרים, אבל בלאו הכי כל הפומים אסורים מספק.

רבי יהודה אומר: לרבי אליעזר מותרת במאה פומים, ולרבי יהושע אסורה אפילו יש שם שלש מאות פומים

– לפי שהפומים הנם דבר שבמנין ואין להם ביטול.